
[2024-5-RE](#)

Causa 2024-5-RE

(Felisberto Da Graça c/ Principat d'Andorra)

Número de registre 37-2024. Recurs d'empara

Aute del 19 de febrer del 2024

BOPA núm. 26, del 28 de febrer del 2024

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 22 de gener del 2024, per la representació processal de la Sra. Paula Cristina Felisberto Da Graça, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra l'aute de l'11 de desembre del 2023, dictat per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia, i per extensió, contra els autes del 28 de juliol i del 24 de maig del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, i contra l'aute del 3 d'abril també del mateix any, dictat per la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, en els seus vessants dels drets a obtenir una decisió fonamentada en Dret i a la justícia gratuïta, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que anul·li els autes impugnats, que procedeixi a adoptar les mesures per restaurar els drets fonamentals de la recurrent vulnerats, d'acord amb les disposicions de l'article 92.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, i que retrotregui les actuacions al moment processal anterior a l'arxivament de la causa, per tal que s'admeti la querella i s'esgoti la instrucció;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Escollat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Manel Abril Campoy;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. La Sra. Paula Cristina Felisberto Da Graça va presentar una querella contra una testimoni cridada a declarar en el marc d'una causa penal, i que havent tingut accés a aquesta declaració, s'havia sentit injuriada per les manifestacions efectuades per la querellada en dir "*no està bé aquesta noia*", "*o sigui que no està bé del cap*" i "*no deu estar bé del cap*".

1.2. El 3 d'abril del 2023, la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia va dictar un aute mitjançant el qual decidia no admetre a tràmit la querella interposada, així com l'arxivament de les actuacions.

1.3. La representació processal de la Sra. Paula Cristina Felisberto Da Graça va interposar un recurs d'apel·lació contra aquesta decisió, i, el 24 de maig del 2023, el Tribunal de Corts va dictar un aute que desestimava aquest recurs.

1.4. La representació processal de la Sra. Paula Cristina Felisberto Da Graça va formular un incident de nul·litat contra aquesta decisió, i, el 28 de juliol del 2023, el Tribunal de Corts va dictar un aute en què acordava desestimar aquest incident.

1.5. Contra la desestimació de l'incident de nul·litat, la representació processal de la recurrent va presentar un recurs d'apel·lació, que va ser resolt mitjançant l'aute d'inadmissió a tràmit de l'11 de desembre del 2023, dictat per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia.

1.6. El 22 de gener del 2024, la representació processal de la recurrent va interposar un recurs d'empara contra totes les resolucions que s'acaben de ressenyar per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, en els seus vessants dels drets a obtenir una decisió fonamentada en Dret i a la justícia gratuïta, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació de la recurrent

- La recurrent presenta un recurs d'empara contra l'aute de l'11 de desembre del 2023, dictat per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia, i per extensió, contra els autes del 28 de juliol i del 24 de maig del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, i contra l'aute del 3 d'abril també del mateix

any, dictat per la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia.

- En primer terme, la recurrent al·lega la vulneració del dret a obtenir una resolució fonamentada en Dret, reconegut a l'article 10 de la Constitució, per part de l'aute de la batlle instructora del 3 d'abril del 2023 que inadmet la seva querella.

Considera que aquest aute d'inadmissió de la seva querella conté una valoració subjectiva dels fets i que també manca de fonamentació; addueix que no justifica els motius pels quals les injúries denunciades havien de ser considerades lleus i no greus, ja que aquesta part es remetia a la jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia, concretament esmentava la sentència de l'11 de febrer del 2020 referent a les injúries, en què s'indicava que calia valorar les circumstàncies personals dels implicats, la seva conducta i els seus efectes.

- En segon terme, la recurrent denuncia una vulneració dels drets a obtenir una resolució fonamentada en Dret i a la justícia gratuïta, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, per part de l'aute del Tribunal de Corts del 24 de maig del 2023.

Segons el seu parer, el Tribunal de Corts valida la vulneració de drets de l'aute que inadmet la querella i archiva les actuacions i incideix, per tant, de nou en la infracció, atès que considera que es tracta d'una valoració objectiva i que la batlle instructora va tenir en compte totes les circumstàncies. No obstant això, considera que s'han obviat les seves circumstàncies personals, la seva pròpia conducta i els efectes que d'ella se'n deriven.

Afegeix que es vulnera el dret a la justícia gratuïta per quant la condemna en costes, malgrat gaudir de la situació de pobresa i/o insolvència, sense que es declari la seva temeritat, significa una trava o un impediment per acudir a la justícia. Addueix també que els fets denunciats deriven d'una agressió sexual denunciada per ella i les injúries van ser proferides per una persona propera al cercle del denunciat, i, s'ha de tenir present la seva situació de víctima de violència de gènere, ja que segons la Llei 1/2015 per a l'erradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica tampoc se li podien imposar les costes.

- En tercer terme, també s'han vulnerat els seus drets a obtenir una resolució fonamentada en Dret i a la justícia gratuïta per part de l'aute del Tribunal de Corts del 28 de juliol del 2023. Insisteix en què l'aute vulnera el dret a obtenir una resolució fonamentada en Dret, perquè no admet els criteris jurisprudencials per valorar les injúries com a greus i, perquè no admet la vulneració del dret a la justícia gratuïta pel fet de no excloure la condemna en costes.

- Finalment, al·lega que l'aute de la Sala Penal de l'11 de desembre del 2023, que inadmet el recurs contra l'aute que desestimava l'incident de nul·litat, manca de fonamentació, ja que es comparteixen els arguments del Tribunal de Corts en la resolució recorreguda.

- Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que anul·li els autes impugnats, que procedeixi a adoptar les mesures per restaurar els seus drets fonamentals, d'acord amb les disposicions de l'article 92.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, i que retrotregui les actuacions al moment processal anterior a l'arxivament de la causa, per tal que s'admeti la querella i s'esgoti la instrucció.

2.2. Argumentació de la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia

- L'acte de la Sala Penal assenyala, primerament, que comparteix els arguments de la resolució recorreguda en relació amb els elements constitutius del tipus penal de les injúries -article 174 del Codi penal-, ja que les paraules "*no està bé aquesta noia*" i "*no deu estar bé del cap*" es van pronunciar en el decurs d'una declaració judicial i a l'empara de la llibertat d'expressió.

I, seguidament, respecte de la condemna en costes, l'acte del Tribunal de Corts del 28 de juliol del 2023, entén que s'ofereix una resposta raonable a les al·legacions de nul·litat. Així, davant l'absència de regulació específica en la matèria en el Codi penal i en el marc del caire supletori del Codi de procediment civil -article 14- l'article 354.2, que imposa les costes processals al recurrent quan es desestima el recurs, i l'article 356, que inclou els honoraris d'advocat i de procurador quan la seva intervenció sigui preceptiva, esdevenen aplicables.

- La Sala Penal declara que el benefici de la defensa tècnica i l'assistència i la representació lletrada gratuïta no inclouen l'exempció de l'abonament dels honoraris d'advocat de l'altra part en condemna en costes com resulta dels articles 23 i 30 del Reglament del 24 de març del 2021.

- I, conclou que aquest procediment no té per objecte un delictes de violència de gènere, alhora que la recurrent sempre ha comptat amb l'assistència lletrada i ha pogut interposar la querella i emprar tots els recursos i incidents permesos en l'ordenament jurídic.

- En tercer lloc, afegeix que els motius del recurs en què es denuncia la vulneració i l'afectació de diversos drets fonamentals de l'article 10 de la Constitució, es troben mancats de fonament i són reiteratius a aquells adduïts en l'incident de nul·litat.

- Per aquests motius, acorda inadmetre a tràmit el recurs d'apel·lació contra la desestimació de l'incident de nul·litat.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. El recurs d'empara no converteix el Tribunal Constitucional en una tercera instància ni en un tribunal suprem; l'únic objecte del recurs d'empara és el de verificar que les decisions impugnades estiguin motivades i es fonamentin en un raonament jurídic que no sigui il·lògic ni absurd i no vulnerin cap dels drets protegits per l'article 10 de la Constitució.

3.2. L'admissió d'un recurs d'empara exigeix complir amb uns pressupòsits d'acreditació de la legitimació (articles 36 i 87 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional), amb uns pressupòsits formals (articles 36 i 88 de la mateixa Llei) i amb uns altres pressupòsits objectius, alhora que el recurs ha d'estar dotat del necessari contingut constitucional.

Correspon ara examinar si en aquest recurs d'empara, com exigeix l'article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, les infraccions denunciades posseeixen el necessari i suficient contingut constitucional, atès que si manquen manifestament d'aquest, el recurs no pot ser admès a tràmit.

3.3. El recurs d'empara s'estructura en dos motius diferenciats: el primer, segons el qual la recurrent atribueix als diferents actes de la Batllia i del Tribunal de Corts que, respectivament no admeten a tràmit la querella i desestimen el recurs d'apel·lació, i als actes del Tribunal de Corts i de la Sala

Penal del Tribunal Superior de Justícia que, respectivament, desestimen l'incident de nul·litat i inadmeten a tràmit el recurs contra la desestimació d'aquest, una vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret, contingut en l'article 10 de la Constitució, i, el segon, una vulneració també del referit dret a la jurisdicció per la condemna en costes imposada a la recurrent malgrat gaudir del dret a l'assistència lletrada gratuïta.

3.4. L'aute de la Sala Penal assenyala, primerament, que comparteix els arguments de la resolució recorreguda en relació amb els elements constitutius del tipus penal de les injúries -article 174 del Codi penal-, ja que les paraules "*no està bé aquesta noia*" i "*no deu estar bé del cap*" es van pronunciar en el decurs d'una declaració judicial i a l'empara de la llibertat d'expressió.

Aquesta argumentació o motivació per remissió -que no implica per si mateixa una vulneració del dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret- exigeix que s'analitzi la motivació emprada per la jurisdicció ordinària per considerar que no existia delictes d'injúries i si aquesta fonamentació es pot qualificar de raonable, de lògica i de no arbitrària.

3.5. L'aute del Tribunal de Corts del 28 de juliol del 2023 indica que va analitzar les paraules proferides per la querellada en les circumstàncies en què van ser proferides -és a dir, en el decurs d'una declaració judicial com a testimoni-, el contingut i significat de les paraules per expressar l'opinió de la querellada i tot emmarcat en els elements constitutius del delictes d'injúries segons la jurisprudència.

L'aute de la batlle instructora del 3 d'abril del 2023, que inadmetia a tràmit la querella transcriu l'article 174 del Codi penal que només considera típiques les injúries proferides a un particular quan aquestes mereixen la consideració de greus o fetes amb publicitat. Després de fer-ho, valora les paraules emeses i entén que presenten una mínima càrrega ofensiva i que es van efectuar en el marc d'una declaració com a testimoni en seu d'instrucció; és a dir, sense publicitat, per acabar qualificant-les com a lleus i, aleshores, atípiques.

L'aute del Tribunal de Corts del 24 de maig del 2023, torna a examinar, en l'àmbit cognitiu del recurs d'apel·lació, les eventuais injúries. En aquest sentit raona, en el seu considerant tercer, que del context en què es van emetre -declaració en seu d'instrucció- i del contingut de les paraules, que aquestes es poden qualificar com a expressions d'ús comú socialment i que van ser emprades per la querellada per emetre una opinió personal respecte de l'actuació de la recurrent que li semblava irraonable.

El Tribunal de Corts va entendre que no se'n desprenia cap intenció d'ofendre -*animus injuriandi*- sinó que es tractava de l'emissió d'una opinió personal emparada en la llibertat d'expressió de l'article 12 de la Constitució.

3.6. I, encara que existeix una discrepància entre la Batllia que les qualifica de lleus, però atípiques, i el Tribunal de Corts que entén que ni tan sols mereixen aquesta qualificació, ja que son un exercici o una manifestació del dret a la llibertat d'expressió, l'anterior anàlisi evidencia que la jurisdicció ordinària ha argumentat i motivat les raons per les quals considera que les paraules emeses no poden ser configurades com a integrants del tipus d'injúria a un particular.

Sense perjudici de l'opinió que pogués tenir aquest Tribunal Constitucional al respecte, el cànon de constitucionalitat relatiu al deure de motivació exigeix examinar si el raonament emprat es pot entendre com a no raonable o il·lògic per considerar que concorre un dèficit de motivació.

En aquest cas, res ens pot portar a aquesta conclusió. La jurisdicció ordinària ha valorat les circumstàncies en les quals es van proferir les paraules que la recurrent qualifica com a injurioses, el context i la intenció de qui les va emetre i l'exigència de l'ànim d'injuriar que travessa el tipus penal de les injúries -article 174 del Codi penal- per considerar que aquestes paraules no mereixen cap retret des de l'àmbit penal.

I les argumentacions explicitades s'han d'entendre com a raonables i lògiques, per la qual cosa aquest primer motiu del recurs d'empara ha de ser refusat, ja que no reuneix el necessari contingut constitucional.

3.7. El segon motiu del recurs denuncia la vulneració del dret a la justícia gratuïta per quant la condemna en costes, malgrat gaudir de la situació de pobresa i/o insolvència, sense que es declari la temeritat de la recurrent, significa una trava o un impediment per acudir a la justícia. La recurrent també addueix que els fets denunciats son a l'origen d'una agressió sexual i que les injúries van ser proferides per una persona propera al cercle del denunciat, i, s'ha de tenir present que, segons la Llei 1/2015 per a l'erradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica, en virtut de la seva situació de víctima de violència de gènere tampoc se li podien imposar les costes.

En primer terme, cal posar en relleu que aquest recurs d'empara deriva de la interposició, per part de la recurrent, d'una querella per un presumpte delictes d'injúries contra la seva persona. En aquest context, no es pot pretendre que sigui d'aplicació en el marc d'aquest procés la Llei 1/2015 per a l'erradicació de la violència de gènere i de la violència domèstica, com així s'ha argumentat de manera raonable i lògica per part del Tribunal de Corts i de la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia.

I, en segon terme, en relació amb la vulneració del dret a la defensa i a l'assistència tècnica lletrada gratuïta s'ha d'indicar el següent.

En efecte, la jurisdicció ordinària ha analitzat la normativa aplicable i ha conclòs que si bé la justícia gratuïta comprèn l'exempció de l'abonament de taxes judicials, dipòsits, consignacions i caucions, així com els honoraris de perits, advocats i procuradors propis, provisions de fons i còpies, no impedeix que es puguin imposar les costes del procés al beneficiari de la justícia gratuïta. Així ho preveu l'article 30.2 del Reglament del 24 de març del 2021, del dret a la defensa i a l'assistència tècnica lletrada gratuïta que, en aquest cas, allibera al beneficiari del dret a satisfer els honoraris del seu advocat, i altres partides, a no ser que en els tres anys següents des de la finalització del procés la seva situació econòmica millori, però no exclou els honoraris de l'advocat contrari si existeix condemna en costes.

I, la condemna en costes es deriva de la regulació processal i penal interpretada per la jurisdicció ordinària que possibilita imposar al recurrent que veu desestimat el seu recurs -conforme al principi de venciment objectiu i sense necessitat que concorri una situació de temeritat- les costes processals.

En aquestes coordenades, la imposició de les costes processals correspon a la jurisdicció ordinària aplicant els principis del venciment o de la temeritat. El considerant tercer de l'aute del Tribunal de Corts del 28 de juliol del 2023 raona i fixa els límits d'aquesta decisió, sense que el Tribunal Constitucional hagi de pronunciar-se sobre aquesta qüestió particular, que d'altra banda ja va ser tractada i resolta en el mateix sentit per l'aute del 17 de gener del 2022 (causa 2021-99-RE) dictat en un recurs d'empara formulat per la mateixa recurrent. Aquest recurs d'empara, en els termes en què ha estat interposat, ha de ser, doncs, i per aquest motiu, també inadmissiu a tràmit per falta manifesta

de contingut constitucional. I tot això sense perjudici que, si en el tràmit d'execució i de liquidació de la condemna en costes en el marc de la jurisdicció ordinària, no es respectessin els principis de moderació, de ponderació i de proporcionalitat de manera que es pugui produir un efecte esfereïdor o dissuasiu del dret a la jurisdicció, el *chilling effect* al qual al·ludeix el Tribunal Europeu dels Drets Humans i que aquest Tribunal ja va examinar en l'aute del 18 de maig del 2021 (causa 2021-23-RE), la demanda d'empara per aquest motiu i mitjançant un nou recurs d'empara, podria ser considerada de nou per aquest Tribunal Constitucional.

Per tot això que s'ha exposat,

El Tribunal Constitucional del Principat d'Andorra,

Decideix:

1. No admetre a tràmit el recurs d'empara 2024-5-RE interposat per la representació processal de la Sra. Paula Cristina Felisberto Da Graça contra l'aute de l'11 de desembre del 2023, dictat per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia, i per extensió, contra els autes del 28 de juliol i del 24 de maig del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, i contra l'aute del 3 d'abril també del mateix any, dictat per la Secció d'Instrucció 1 de la Batllia.

2. Notificar aquest aute a la representació processal de la recurrent, al president de la Batllia, a la presidenta del Tribunal de Corts, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal.

3. Publicar aquest aute, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Acordat a Andorra la Vella, el 19 de febrer del 2024.

Jean-Yves Caillet Joan Manel Abril Campoy

President Vicepresident

Magistrat Magistrat